

صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ

راه محمد

صفتان مد سخن

محمد نصر اصفهانی

بخش زیادی از شخصیت انسان‌ها تحت تأثیر پیروی از شخصیت‌های محیط اطراف از قبیل مادر، پدر و رهبران اجتماعی آنان است. تأثیرپذیری مراتب مختلف دارد. گاه متابعت ناشی از نفوذ قدرت است و گاه نیز ناشی از پرهیز از تنبیه انجام می‌گیرد، گاه همانندسازی ناشی از جاذبه‌ی شخصی است که فرد را به عنوان الگوی رفتاری خود در نظر گرفته است و گاه درونی کردن ناشی از اعتقاد به درستی باورها، گرایش‌ها و ارزش‌های شخصی است که از او تأثیر پذیرفته است.

تأثیرپذیری از دیگران معمولاً به این معنا انجام می‌گیرد که در نتیجه این تأثیر، احساس رضایت خاطر خاصی به فرد دست می‌دهد و او احساس می‌کند که با آن می‌تواند به اهداف و آرمان‌های خویش دست یابد. پیروی وقتی مطلوبیت بالایی می‌یابد که شخص مورد پیروی به‌راستی شایستگی آن را داشته باشد و پیروی از او عملی خودبازآزمایی تلقی شود. این ویژگی را بیش از هر کس انبیای الهی دارند که امتحان حقانیت خود را در عرصه تاریخ داده‌اند و دارای شایستگی متابعت، همانندسازی و یگانه شدن با جان آدمیان را دارند. آن‌ها نماد انسانیتی بوده‌اند که آدمیان می‌توانند اهداف و آرمان‌های انسانی و معنوی خود را، در پیروی از آنها تجربه کنند.

بیهود نیست که خداوند متعال در قرآن کریم، ابراهیم و ابراهیمیان را الگوی نیک برای خداجویانِ موحّد برپا کرده و می‌فرماید: قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ... لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ مَنْ يُتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (سوره ممتحنه، آیه ۶۸) ای شما در ابراهیم و آنان که با او بودند سرمشقی نیکو است... برای شما اگر به خدا روزگارتان را مت امید دارید آن‌ها الگوهای نیکویی هستند.

این آیه بیان‌گر آن است که الگوها مراتب دارند. نیک، غیرنیک و بد، سه دسته روشن از آن مراتب هستند. اسوه‌ها می‌توانند برای هر کسی و یا غیراخلاقی، غیرمعنوی باشند. برخی اسوه‌ها ممکن است از جهتی اسوه باشند و از جهت دیگر شایستگی پیروی نداشته باشند چون اگر چیزی می‌دانند یا هنری دارند در بخش مورد نیاز افراد خاص است. در این صورت اگر در غیر مورد تخصصی خود اسوه و الگو تلقی شوند نارواست و ناسازی آید. در هر صورت اسوه‌ها نقشی اساسی در تعلیم، تربیت و سازندگی شخصیت و منش آدمیان دارند. آنکه دارای اسوه باشد، هم برای زندگی به شیوه خاص انگیزه دارد و هم چیزی دارد که او را در زندگی هدایت کرده و راه می‌برد. یکی از ادله نوشتن و خواندن سرگذشت‌ها، داستان‌ها و اسطوره‌ها این است که در آن‌ها نمونه‌هایی از شخصیت‌های ستودنی به تصویر کشیده شده‌اند و اخلاق فضیلت‌گرایانه را رقم زده‌اند.

خدا در قرآن کریم پیامبر اسلام (ص) را که از جنس ابراهیم بود نیز اسوه نیک معرفی کرده و می‌فرماید: قَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ عَظِيمًا (سوره احزاب، آیه ۲۱) برای شما که به خدا و روز قیامت امید دارید و یاد خدا بسیار می‌کنید، رسول خدا مقتدای نیکویی است.

هر چه فرمایند بود عین صواب	لکن حق را او وحی و جواب
شاد و خندان پیش تیغش جان بده	همچو پادشاه پیش سر بنه
همچو جان پساك احمد با احد	تا بماند دست خدا ابد

احمد با شایستگی خود توانست بود به وسیله ایمان و عمل صالح، به بارگاه حضرت حق تقرب جوید و دانش آموخته پروردگار، المومنین بود رسول خدا از جنس مردم و معلم دلسوزی بود که در خدمت به مردم حریص بود تا سید بتواند با راج ساختن آنان از تاریکی جهل، خرافات و محدودیت‌های مادی، آنها را به صراط مستقیم، علم و حقیقت کشیده و به جوار نورانیت حق برساند.

او نکته‌به‌نکته و مویه‌موی آموزه‌های محبوب خویش را به مردم و به‌طور مساوی در میان نهاد. به آنان آموخت که محبوبی جز خدا نگیرند و عمل صالح را پیش خود بزنند و روای خدا داشته باشند و

یاد نعمت حق بسیار کنند. خدا را از عیب و نقص مبرا بدانند، تا برای آنان یقین حاصل شود و به مقام استودنی معنوی و افتخارات عظیم اخروی دست یابند.

او که خود بین راه را رفته و به صراط مستقیم واصل شده بود، خُلُقِ عظیم داشت و از خدا فضلی جلیل یافت، با این همه عظمت بی ادعا بود. عبادت و شیوه زندگی اش تنها برای محبوبی بود که خالق آسمان و زمین است. موحد بود و از شرک بری و از مردمی که رحمتش شامل حال آنان می شد هیچ انتظاری نداشت و پاداشی نمی خواست. تسلیم پروردگار خویش بود و بر حق توکل داشت و خود را در برابر حق نمی دانست. سخنش بر هوای نفس تکیه نداشت و وظیفه خود را تنها ابلاغ پیام خدا می دانست. با نیت بی خودی که در دعوت به حق داشت از حکمت و پند نیک بهره می گرفت و اگر با اهل جدل، جلال پروردگار از نیکوترین نوع آن بود. هم و غمی جز عدالت، قسط و احسان به همه مردم نداشت. خلق عظیم، محبت و نرمخونی او با مردم مثال زدنی بود. با مردم مشورت می کرد. حقوق صاحبان حق و محرمین را عطا می کرد. نهایت تواضع را نسبت به مردم به خرج می داد. برای آنان دعا می کرد و از ارزش شان می گذشت. از آنان کینه به دل نمی گرفت و از خدا برای آنان طلب مغفرت می کرد. با دشمنان مشورت با دشمنانی که تیغ بر مردم نمی کشیدند مدارا می کرد و با آنانی هم که تیغ بر او می کشیدند، آن را در زمین می گذاشتند با کمال ملاحظت و رحمت برخورد می کرد. اقلیت های دینی را به وحدت می کشید و بر آزار و گفته کافران و منافقین شکیبایی داشت. بدی را با خوبی پاسخ می داد. با استقامت بر سر استقام خویش پیش

می‌رفت. از شیاطین به خدا پناه می‌برد و آنگاه که کفار و منافقین، ستیزه‌جویی می‌کردند و تیغ می‌کشید، برای دفع شر آنان از مردم، نهایت تلاش خویش را به کار می‌گرفت.

پس راه محمد(ص) مبنای وحدت و مرجع رفع اختلاف مسلمانان است. مؤمنین باید خواست او را بر خواست خود ترجیح دهند چراکه اطاعت او، اطاعت خدا و پیمان با او هم‌پیمانی با خداست. آنچه از این تبعیت کند به سعادت ابدی نائل خواهند شد و در جوار انبیا، صدیقین، شهدا و صالحین محبت خواهند داشت. پیامبر اسلام(ص) در میان ما نیست ولی سیره او در قرآن و سنت محفوظ است. راه محمد(ص) معیار و محکی است برای میزان مسلمانی ما و تشخیص ویژگی‌های رهبران راستین دین.

او مردم را به تعقل، تفکر و تعلیم می‌آورد و بر ارزش دادن به علم و عالمان حق طلب تاکید کرده و از مردم می‌خواست که میزان ارزش در میان ما با حکم علم و عقل بسنجند. تقوا پیشه کنند و دنیا دوستی مانع بی‌توجهی آنان به خدا و سربوشتن خروی آنان و حق و حقوق مردم نشود. خود کنترلی را پیشه خود سازند و روحیه اصلاح و سازندگی داشته باشند. با انسان‌ها به نیکی تعامل کنند. خوش خلق و صبور باشند. اصلاح و احسان را از خود برده اقبال شروع کنند و با عدالت طلبی و ظلم ستیزی جامعه خویش را به شایستگی مدیریت کنند.

مجموعه‌ی پیش‌رو راه و سیره رسول‌الله (ص) است که از یک صد ایه قرآن و یک صد حدیث رسول (ص) از منابع اصلی شیعه استخراج و تنظیم گشته است تا راهنمای زندگی همه کسانی باشد که راهان پیروی از راه محمد (ص) و حق و حقیقت هستند.

لازم است از همه کسانی که در تهیه و تنظیم، ترجمه، ویرایش، صفحه‌آرایی و نشر آن زحمت کشیدند، تقدیر و تشکر نمودیم به ویژه از کانون حسنات که این کار را سفارش داده و تقبل هزینه نشر آن را کرده است، جناب آقای دکتر حسن وحید جردی که زحمت ترجمه انگلیسی احادیث را کشیدند، سرکار خانم فائزه تشیع که تایپ و ویرایش محمد نارسایی انجام دادند، سرکار خانم آزاده ملصقی که آیات قرآن را از ترجمه انگلیسی آرتور آبربی استخراج کردند، سرکار خانم محبوبه نورا، که تایپ ترجمه انگلیسی احادیث را تقبل کردند.

محمد نصر اصفهانی